

Кафедра історії світової музики

Історія опери (XIX-перша половина XX ст. століття)

Освітній ступінь бакалавр
Спеціальність Гуманітарні науки
Освітньо-професійна програма
Спеціалізація

Курс	2
Семестр	1-2

Статус Обов'язкова

ECTS	6
Годин	138
Лекції	34
Семінари	34
Самостійна робота	70

Семестровий контроль залік, екзамен

Інформація про викладача

ПІБ	Черкашина-Губаренко Марина Романівна Професор, доктор мистецтвознавства
Профіль викладача	
e-mail	gubaresha@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни

Метою першої частини курсу є осмислення значення доробку митців XIX століття у історії опери та у сучасних оперних процесах. Акцент робиться на співвідношенні музичних досягнень і театрального компоненту оперної вистави. Йдеться про те, як зміна тематики, втілення на сцені нових характерів, тяжіння до наскрізного розвитку оперної дії активізували значення театральної складової оперної вистави і у подальшому привели до формування самостійної професії оперного режисера.

Метою курсу зумовлено такі **завдання**:

– орієнтуватися у процесах оперного розвитку протягом XIX століття, пов'язаних з жанровим оновленням, реалізацією ідеї синтезу мистецтв та творчістю головних представників європейських оперних шкіл у романтичну та постромантичну добу;

– знати особливості нових оперних жанрів романтичної та постромантичної доби: лірико-комічної опери, французької «великої» опери, французької ліричної опери, романтичної музичної драми, симфонізованої музичної драми наскрізного розвитку;

– розкрити поняття синтезу мистецтв та роль у його реалізації в оперній творчості літературних впливів, показати на конкретних прикладах взаємодію опери і роману, опери і романтичної поеми, опери і романтичної драми; опери і шекспірівської драматургії;

– уявляти значення і характер дії міфотворчих концепцій в опері XIX століття на прикладі інтерпретації міфів та міфологічних сюжетів у творчості Ріхарда Вагнера;

– набути практичних навичок аналізу оперного твору в аспекті взаємодії драматичного та музичного чинників, значенні суто сценічних засобів відтворення руху драматичних подій,

обумовлених театральною дією і психологічно достовірних шляхів змалювання образів-характерів.

Другий розділ курсу будується на огляді головних жанрово-драматургічних процесів, які визначають творчі досягнення майстрів оперного мистецтва кінця XIX- першої половини XX століття, представників провідних оперних шкіл (італійської, французької, австро-німецької, російської). Виділяються постаті видатних оперних майстрів, які створили власні моделі авторського оперного театру. Як перша ластівка оновлення оперних традицій, з'єднувальна ланка між двома століттями характеризується італійський оперний веризм. Оперний театр Дж. Пуччіні розглядається у руслі оновлення національних оперних традицій і драматургічних принципів італійської опери.

Символізм у драматургії і в оперному мистецтві розглядається на основі порівняння п'єси М. Метерлінка «Пеллеас і Мелізанда» та однойменної опери К. Дебюссі. Ранні опери Р. Штрауса «Саломея» та «Електра» і опера «Воццек А. Берга вивчаються як характерні приклади експресіоністського музичного театру. Як мистецькі явища світового рівня, пов'язані з традиціями російської оперної школи та сучасними музично-театральними процесами, розглядаються оперні твори С. Прокоф'єва та Д. Шостаковича. Вплив на оперне мистецтво неокласичних тенденцій вивчається на прикладі творчості І. Стравінського.

Запропонований курс розрахований на поєднання теоретичних матеріалів з конкретним музичним аналізом оперних партитур, переглядом відеозаписів театральних вистав, а також із застосуванням паралелей з аналогічними процесами у інших видах мистецтв.

Для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, Zoom.

Перелік тем:

Тема 1. Шляхи розвитку західноєвропейської опери XIX століття.

Опера у контексті романтичної культури та її місце у сучасному оперному репертуарі. Зміна жанрової системи. Перелом, пов'язаний з творчістю Р. Вагнера і Дж.Верді. Зміни вокальної стилістики та формування нової системи вокальних амплуа. Опера у постромантичну добу. Опера кінця XIX століття на перетині культурних епох.

Тема 2. Жанр комічної опери у XIX столітті та його національні різновиди. Жанр опери-буффа у творчості Дж. Россіні та Г. Доніцетті. Комічні жанри у французькому, німецькому та чеському музичному театрі доби романтизму. Д. Обер. Дж. Мейєрбер, Б. Сметана. Традиції попередньої доби та нові риси у «великій» лірико-комічній опері Р. Вагнера «Нюрнберзькі мейстерзингери». Комедія В.Шекспіра на оперній сцені. «Фальстаф» Дж. Верді. Новий тип головного персонажа у співвідношенні з його оточенням.

Семінар: Жанр комічної опери у XIX столітті та його національні різновиди.

Тема 3. Нові оперні жанри та їх драматургічні і стильові ознаки. Французька «велика» опера. Відтворення сюжетів В. Шекспіра та В. Гете у ліричній опері. Творчий шлях Дж. Мейєрбера. Історичні сюжети у творчості Дж. Верді. Історія і романтична драма. Творчість В. Шекспіра в опері XIX століття. Літературні впливи у становленні жанру французької ліричної опери. «Фауст» і «Ромео і Джульєтта» Ш. Гуно. Дж. Верді і В. Шекспір. «Отелло». Інтерпретація літературного першоджерела в опері Ж. Бізе «Кармен».

Семінар: Нові оперні жанри та їх драматургічні і стильові ознаки. Французька «велика» опера. Відтворення сюжетів В. Шекспіра та В. Гете у ліричній опері.

Тема 4. Ріхард Вагнер як поет, драматург та оперний реформатор. Р. Вагнер і німецький оперний театр 30-х 40-х років. «Летючий голландець» «Тангейзер». «Лоенгрін».

Оцінка шляхів оперного мистецтва і його перспектив у теоретичних працях Р. Вагнера. Міфотворча концепція тетралогії «Перстень Нібелунга». Оперний фестиваль у Байройті та творчість Р. Вагнера останнього періоду.

Семінар: Ріхард Вагнер як поет, драматург та оперний реформатор.

Тема 5. Стильові процеси у європейському мистецтві першої половини ХХ століття. *Веризм* як мистецький напрямок у живописі, драматургії, оперному мистецтві. Опера у контексті епохальних світоглядних змін та її місце у сучасному художньому процесі. Модернізм як епоха та естетичне явище. Італійський веризм. Веристська опера та її представники. «Сільська честь» П. Масканьї.

Семінар: Жанрово-стильові риси, сюжетний розвиток, основні персонажі опери Р. Леонкавалло «Паяци».

Тема 6. Загальний огляд оперної творчості Дж. Пуччіні. Оперна творчість Дж. Пуччіні як вершина у розвитку італійської класичної оперної традиції. Художні засади авторського музичного театру композитора в операх «золотої тріади». Започаткування Дж. Пуччіні сучасної оперної естетики в Триптиху.

Семінар: Дж. Пуччіні і його оперний театр.

Семінар: «Турандот» у еволюції творчості Дж. Пуччіні. Жанрово-стильові риси. Драматургічний розвиток.

Тема 7. Французький театр і драматургія у взаємодії з оперним мистецтвом. Оперна творчість К. Дебюссї та М. Равеля.

Семінар: «Пеллеас і «Мелізанда» як початковий пункт жанрової еволюції опери ХХ ст.

Тема 8. Експресіонізм на оперній сцені. Експресіоністська естетика в ранніх операх Р. Штрауса.

Семінар: Опера «Саломея». Роль літературного першоджерела. Жанрові риси. Музична драматургія та стиль. Образ головної героїні.

Тема 9. Опера А. Шенберга «Чекання». А. Шенберг і А. Берг. Оперна творчість А. Берга та її місце у процесах оновлення оперної естетики.

Семінар: Опера А. Берга «Воццек» як комплексне втілення моделі експресіоністської музичної драми.

Тема 10. Оновлення театральної естетики та експериментальні пошуки на театральній сцені першої третини ХХ ст.. Видатні режисерські постаті. В. Мейєрхольд і оперний театр.

Тема 11. Огляд оперної творчості С. Прокоф'єва.

Семінар: Опера «Любов до трьох апельсинів».

Семінар: Роман В. Брюсова та його інтерпретація в опері «Вогняний ангел».

Тема 12. Оперна творчість Д. Шостаковича. Від «Носа» до «Леді Макбет Мценського повіту»

Семінар: «Леді Макбет Мценського повіту» – «Катерина Ізмайлова», сценічна доля твору, дві авторські редакції та їх місце у театральному процесі.

Тема 13. Неокласицизм та неокласичні тенденції в оперному театрі міжвоєнного двадцятиліття. Огляд оперної творчості Ігоря Стравинського.

Семінар: «Цар Едіп» І. Стравинського.

Форми та технології навчання

Лекції, семінарські заняття, презентація

Навчальні ресурси

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу MOODLE.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у обговореннях та доповнення на семінарах	20
2.	Реферат за обраною тематикою	10
3.	Презентація досліджень за обраною тематикою	10
4.	Відвідування лекцій	10

	Підсумкова контрольна робота	...
5.	Екзамен (залік)	50
	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів

На оцінку «5» (90-100, А) студент:

повно і глибоко розкриває зміст теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання; усвідомлює зміст музикознавчих і театрознавчих понять і вільно володіє спеціальною (професійною) термінологією; грамотно ілюструє твердження відповідними прикладами, власними спостереженнями; для виконання практичного завдання правильно застосовує теоретичні знання власне з предмету історія опери, з історії музики та історії театру а також з інших дисциплін гуманітарного циклу; демонструє високий рівень знань; послідовно, повно і логічно викладає теоретичний матеріал;

На оцінку «4» (82-89, В; 74-81, С) студент:

досить повно розкриває зміст теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання; розуміє зміст музикознавчих та театрознавчих термінів, проте не завжди точно їх використовує; теоретичні твердження правильно ілюструє практичними прикладами, результатами власних спостережень; загалом правильно виконує поставлені завдання, але допускає дві-три неточності; уміє обґрунтувати власну думку; демонструє добрий рівень знань музичного матеріалу; не припускається грубих помилок у викладенні теоретичних положень;

На оцінку «3» (60-73, D, E) студент:

не завжди точно розкриває зміст теоретичного матеріалу; не розуміє, або не до кінця розуміє значення спеціальних термінів, допускає помилки у їх вживанні; не повно і не завжди правильно відповідає на поставлені питання; теоретичні положення не ілюструє конкретними прикладами, а у процесі вирішення практичних завдань не повно використовує теоретичні знання; вирішує поставлені завдання фрагментарно; демонструє задовільний рівень знань;

На оцінку «2» (нижче 59) студент:

не розкриває зміст теоретичного матеріалу, допускає грубі помилки у його тлумаченні; не володіє спеціальною термінологією; не може впоратися з поставленим практичним завданням; не використовує теоретичні знання для вирішення практичних проблем; неспроможний пояснити, обґрунтувати власну думку, допускає грубі помилки у викладенні матеріалу; демонструє незадовільний рівень знань;

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Позааудиторні заняття

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах тощо.